

**Із циклу щорічних лекцій
пам'яті Івана Огієнка**

**НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ:
ЗМІСТ І ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ**

Випуск V

Серія: Мовознавство та лінгводидактика

*Лекцію прочитано 6 листопада 2023 року
в Кам'янець-Подільському національному
університеті імені Івана Огієнка*

УДК 373.016:811.161.2](477)"202"

ББК 74+81

Г 70

Рекомендувала
вчена рада навчально-наукового інституту
української філології та журналістики
Кам'янець-Подільського національного університету
імені Івана Огієнка
(протокол за №5 від 29 травня 2024 року)

Рецензенти:

Груба Таміла – доктор педагогічних наук, доцент (Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка Степана Дем'янчука);

Караман Станіслав – доктор педагогічних наук, професор (Київський столичний університет імені Бориса Грінченка);

Марчук Людмила – доктор філологічних наук, професор (Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка)

Відповідальні редактори:

Анжеліка Попович, доктор педагогічних наук, доцент;
Інна Беркешук, кандидат філологічних наук, доцент
(Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка)

Г 70 Горошкіна Олена

Навчання української мови в Новій українській школі: зміст і технологічні аспекти. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня “Рута”», 2024. Випуск V. Серія: Мовознавство та лінгводидактика. 40 с.

УДК 373.016:811.161.2](477)"202"

ББК 74+81

© О.Горошкіна, 2024

ВСТУПНІ ЗАВВАГИ

Читання щорічних публічних лекцій у Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка започатковано з ініціативи кафедри історії української літератури та компаративістики в 2015 році, напередодні сторічного ювілею засновника, першого ректора й патрона¹ закладу вищої освіти. Лекторами були відомі в Україні та за її межами провідні фахівці галузі літератури й культури. Кожну прилюдну лекцію опубліковано окремим виданням під загальною редакцією ректора Кам'янець-Подільського національного університету, професора Сергія Копилова. Автор ідеї прилюдних лекцій – Олег Рарицький, доктор філологічних наук, професор.

О. Рарицький і Г. Насмінчук переконували, що «Публічні лекції пам'яті Івана Огієнка можуть мати продовження у вигляді лекцій та видань, які розробляють актуальні проблеми сучасних стратегічних наукових досліджень»².

Серію «Мовознавство і лінгводидактика» в циклі щорічних лекцій пам'яті Івана Огієнка започатковано в 2015 році з ініціативи доктора філологічних наук, професора, завіду-

---

¹ Насмінчук Г., Рарицький О. Сто років успіху кафедри історії української літератури та компаративістики Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: історія, сьогодення, перспектива. *Слово і час*. 2018. №10. С. 25-34. URL: <http://surl.li/ukxjc>

² Там само.

вача кафедри української мови (2007-2023 рр.) Людмили Марчук. Такі лекції читають у Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка до Дня української писемності та мови.

П'яту щорічну лекцію серії «Мовознавство та лінгводидактика» 6 листопада 2023 року виголосила доктор педагогічних наук, професор, завідувач відділу навчання української мови і літератури Інституту педагогіки Національної академії педагогічних наук України Горошкіна Олена Миколаївна.

НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ: ЗМІСТ І ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

План

1. Завдання реформи «Нова українська школа».
2. Реалізація основних положень Державного стандарту базової середньої освіти в модельній програмі «Українська мова».
3. Особливості змісту навчання української мови в Новій українській школі.
4. Формування ключових компетентностей учнів на уроках української мови.
5. Урок у компетентнісній парадигмі сучасного освітнього процесу.
6. Технологічні аспекти навчання української мови в Новій українській школі.

Ключові поняття: ключові компетентності, компетентнісна парадигма, модельна програма, навчання української мови, Нова українська школа, технологічні аспекти навчання, урок української мови.

1. Завдання реформи «Нова українська школа»

У вересні 2021 року в п'ятих класах понад 130 закладів загальної середньої освіти України стартував пілотний проєкт – Нова українська школа. Наступного року п'ятикласники вже навчалися за новим Державним стандартом базової середньої освіти, який визначив мету базової середньої освіти як «розвиток природних здібностей, інтересів, обдарувань учнів, формування компетентностей, необхідних для їх соціалізації та громадянської активності, свідомого вибору подальшого життєвого шляху та самореалізації, продовження навчання на рівні профільної освіти або здобуття професії, виховання відповідального, шанобливого ставлення до родини, суспільства, навколишнього природного середовища, національних та культурних цінностей українського народу» [9].

Упродовж тривалого часу навчання української мови було зорієнтоване на накопичення знань відповідно до задавної наукової парадигми, що позбавляло цей знанневий багаж перспектив застосування його за межами школи. Зі зміною освітніх орієнтирів українська мова як шкільний предмет покликана бути засобом розвитку й соціалізації учнів. Це зумовило розроблення нових модельних програм.

2. Реалізація основних положень Державного стандарту в модельній програмі «Українська мова»

Модельна програма «Українська мова. 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Н. Голуб, О. Горошкіна) системно й послідовно спрямовує діяльність учителя на виконання завдань, визначених у Державному стандарті базової середньої освіти, реалізацію компетентнісного потенціалу мовно-літературної галузі, актуалізацію ціннісних орієнтирів, формування предметної та ключових компетентностей. Як зазначено у її вступній частині, «Принциповою відмінністю програми є зміна пріоритетів у формуванні змісту, структури й результатів. Вивчення української мови як шкільного предмета передбачає не лише засвоєння системи знань теорії мови, формування вмінь і навичок, що становлять інструментальну основу компетентності, а передусім особистісний розвиток учня, набуття духовно-морального досвіду, важливого для становлення громадянина і входження його в соціум» [4].

У цьому контексті пріоритетним стає не просто засвоєння знань про мову й мовлення, набуття низки вмінь і навичок, а розвиток компетентної мовної особистості учня, його інтелектуальних і творчих здібностей, ціннісних орієнтацій.

Для забезпечення зручного планування в програмі виокремлено три змістові лінії – мовна, мовленнєва і соціокультурна. Мовна лінія визначає послідовність мовних тем, які опановують учні, мовленнєва – орієнтує на засвоєння мовленнєвих відомостей, соціокультурна – на добрі дидак-

тичного матеріалу, вправ і завдань, спрямованих на формування ключових компетентностей здобувачів освіти. Таке розташування змістових ліній спрямоване на реалізацію традиційної формули «знати, щоб уміти». Засвоївши мовні теми, учні зможуть здобути знання використати в процесі мовленнєвої діяльності.

Соціокультурний складник значною мірою забезпечує формування ключових компетентностей учнів. З огляду на важливість соціокультурного складника в підручниках Н. Голуб і О. Горошкіної, крім мовної, запропоновано соціокультурну тему кожного параграфа, що стало орієнтиром для добору дидактичного матеріалу й розроблення на текстовому матеріалі компетентнісно орієнтованих завдань.

Наприклад, у підручнику для учнів 5 класу §4 «Однозначні й багатозначні слова» має соціокультурну тему «Уява – крок до здійснення мрії»; §6 «Пароніми» – «З увагою до слова». Розподіл соціокультурної тематики допомагає дотриматися балансу у формуванні всіх ключових компетентностей учнів.

Інноваційний тип соціального поступу, необхідність для кожної людини навчатися впродовж життя, уміти застосовувати знання в повсякденній діяльності зумовлюють необхідність застосування компетентнісного підходу, що в сучасних умовах став основою модернізації української освіти. З огляду на це відбувається оновлення змісту навчання будь-якого предмета.

3. Особливості змісту навчання української мови в Новій українській школі

Ураховуючи принципи доступності й доцільності, беручи до уваги результати опитування вчителів та учнів, проведеного науковими співробітницями відділу навчання української мови та літератури Інституту педагогіки НАПН України, у програмі змінено традиційний розподіл мовних тем. Так, на початку навчального року замість виокремлення великого розділу, спрямованого на повторення вивченого в попередніх класах, пропонуємо ці години розосередити впродовж вивчення всіх тем програми. Перед вивченням кожної теми спочатку відбувається повторення вивченого, а потім – засвоєння нового матеріалу. Відомості з лексикології подано цілісно в 5 класі. Розділи «Будова слова» і «Словотвір» подано в 6 класі, щоб забезпечити цілісне сприймання важливої мовної теорії, показати учням зв'язки між будовою слова і його творенням. Крім того, у 6 класі під час вивчення морфологічних відомостей учні мають змогу долучитися до інтервального повторення (матеріал про творення тієї чи тієї частини мови). Результати навчання в пілотному проекті підтвердили правильність такого розташування навчального матеріалу.

Значний вплив на відбір змісту навчання української мови має те, що впродовж останнього тридцятиріччя відбулися істотні зміни в мові. По-перше, значно збагатився її словниковий запас, передовсім за рахунок новітніх запозичень. Наслідком експансії англійської мови є не лише зміна складу лексики й перерозподіл функційних полів між

питомою й запозиченою лексикою, зміна частоти вживання окремих лексем, а й глибоке проникнення іншомовних структур у систему мови. Водночас відбувається повернення до активного вжитку слів, що в словниках мають примітки як застарілі або діалектні. Як зазначають мовознавці, «Кілька-сотрічне зросійщення українців спричинило слабке засвоєння норм і традицій української літературної мови, особливостей її словникового складу та граматичного ладу на тлі російської літературної мови. Тому дехто навіть із фахівців (учителів, викладачів університетів, редакторів, журналістів) сприймає повернення призабутих норм української літературної мови та очищення її від чужомовних впливів болісно... Ось чому так важливо переконати їх у відворотності цих змін та залучити до активного впровадження нових рекомендацій», – зазначає К. Г. Городенська [6, с. 3]. З огляду на це важливо сформувані в учнів розуміння об'єктивних процесів, що відбуваються в мові й закріплені в словниках та «Українському правописі».

До ключових мовних навичок XXI століття заховано розвинений словниковий запас, що визначає доцільність системної роботи над збагаченням словника учнів.

Для реалізації мети й завдань вивчення лексики необхідно знати й обов'язково брати до уваги основні тенденції розвитку сучасної лексичної системи з урахуванням останніх змін. Під час відбору лексичного матеріалу варто враховувати, що словниковий склад української мови значно збільшився.

Особливої уваги з боку словесника потребує збагачення словника учнів власне українською лексикою, словами, що витворилися в українській мові й були засвідчені в історичних пам'ятках, художніх творах українського народу. Це введення в активний обіг власне українських лексем, слів, що називають різноманітні предмети і явища довкілля (*водограй, бентежити, квапитися, осоння, жоржина, хитавиця, хідник* тощо), увиразнюють мовлення, надають йому емоційності й естетичності. Вони складають основу української лексики й формують національні ознаки мови.

Лексичну систему сучасної української мови характеризують такі якості, як відкритість, динамізм, складність структури, нерівномірність і різні темпи розвитку окремих її шарів. Усі ці якості, як свідчить практика, створюють певні труднощі в процесі навчання лексики, головною з яких є великий обсяг словникового складу та його постійний рух.

Значну частину слів в сучасній українській літературній мові складають запозичення з інших мов. Є слова відносної новизни, уже представлені в деяких словниках і довідниках (*браузер, інтерфейс, локдаун, стартап* тощо), однак трапляються й слова, яких іще немає в лексикографічних виданнях: *світшот, худі*. У такому разі доцільно провести паралелі з англійською мовою, з'ясувати лексичне значення цих слів в іноземній мові: *хештег* – (англ. *hashtag від hash* – знак решітки (#) і *tag* – мітка) – ключове слово або кілька слів повідомлення, тег (примітка), які використовують у соціальних мережах для полегшення інформаційного пошуку з теми.

У зв'язку з динамічними інтеграційними процесами виникає потреба пояснити значення окремих слів широкому загалу. Більшість інновацій – результат номінації нових реалій і процесів об'єктивної дійсності, однак є й такі, що є синонімами, стилістичними варіантами наявних у мові слів: *лайк* – *вподобайка*, *стикер* – *наліпка* тощо. Важливо, щоб учні зрозуміли, якщо слово увійшло в мову разом із реалією, яку називає, то воно має шанс на повноцінне існування. Якщо ж є український відповідник до запозичення, то йому треба віддавати перевагу в мовленні.

Потребують особливої уваги інновації, що з'явилися в мові внаслідок різноманітних семантичних перетворень, зокрема – переосмислення. Мовознавці вважають переосмислення одним із джерел збагачення словникового складу української мови. На думку дослідників, цей процес зумовлений переважно тим, що лексичне значення більшості слів має складну семантичну структуру. Трансформації в структурі значення призводять до переосмислення й закріплення в мові нових значень у слів, що давно існують. Процес творення інновацій можливий за умови перенесення ознак, якостей з одного предмета та інший. Наприклад, дієслово *«схуднути»* останнім часом розвинуло значення *«девальвуватися»* (*гривня схудла*).

Робота над збагаченням словникового запасу учнів має бути системною і систематичною.

Оскільки школа завжди відповідала на соціальне замовлення суспільства, точкою відліку для добору змісту навчання стали очікувані результати, що визначені в Державному

стандарті базової середньої освіти. Це зумовило введення до програми низки таких розділів: «Інформація», «Текст», «Жанри мовлення», «Спілкування». Перелік тем кожного з розділів укладено так, щоб забезпечити формування у здобувачів освіти вмінь шукати потрібну інформацію, осмислювати зміст і форму тексту, оцінювати якість і достовірність інформації, ефективно комунікувати тощо. Саме ці вміння перевіряють експерти з питань освіти в межах міжнародного дослідження PISA.

Акцентуємо увагу, що в цій модельній програмі не виокремлено спеціальних уроків розвитку мовлення учнів, оскільки кожен урок має бути зорієнтований на розвиток дитини.

Розділ «Інформація» вперше введено до програми з української мови задля реалізації вимог Державного стандарту базової середньої освіти, адже сучасна людина, перебуваючи в інформаційному просторі, повинна вміти ефективно працювати з різноманітними інформаційними джерелами. Для цього необхідно навчити здобувачів освіти швидко знаходити інформацію з різних джерел, розрізняти відому й нову, визначати достовірність інформації, систематизувати, узагальнювати, уточнювати її, користуватися інформацією задля реалізації певних потреб.

Вивчення психологічних студій, передусім досліджень з вікової психології, теорії поколінь (Г. Дуткевич, В. Кутішенко, О. Сергеєнкова, О. Столярчук, О. Пасека та ін.), уможливило визначення ефективних видів навчальної діяльності,

до яких доцільно залучати учнів. До них зараховано такі: добір і демонстрування зразків різних видів інформації, визначення мети інформації, зіставлення змісту прочитаного з власними ціннісними орієнтаціями, вибіркове, стисле переказування змісту почутого відповідно до поставленого завдання тощо. Зазначимо, що такі види навчальної діяльності передбачено змістом завдань, запропонованих під час міжнародного оцінювання якості освіти PISA, до якого долучилася й Україна. Усі означені чинники й вплинули на визначення змісту тематичного блоку «Інформація».

Метою розділу «Текст» є залучення здобувачів освіти до різних видів мовленнєвої діяльності, розвиток їхнього творчого потенціалу, формування комунікативних якостей мовлення. У лінгводидактиці експериментально підтверджено (дисертаційні праці А. Ляшкевич, Н. Мордовцевої, А. Нікітіної, Л. Попової та ін.) ефективність роботи учнів 5-7 класів із текстами різної жанрово-стильової належності. Про роль тексту у формуванні мовної особистості писали О. Андрієць, Т. Груба, Л. Овсієнко, М. Пентилюк, А. Попович, Т. Симоненко та ін. дослідники. Пошук ефективних шляхів удосконалення роботи з розвитку мовлення відображено в працях Н. Бондаренко, Н. Голуб, О. Караман, С. Карамана, О. Кулик та ін.

Добираючи зміст розділу «Текст», ми спиралися на сучасні мовознавчі дослідження (Ф. Бацевич, Т. Єщенко, А. Загнітко, Т. Космеда, Л. Марчук, А. Попович, О. Селіванова та ін.), що репрезентують зміщення акцентів у бік «суб'єктивізації» мови. Це дало змогу виокремити види нав-

чальної діяльності учнів під час опрацювання відповідних тем. Наприклад: формулювання теми й основної думки тексту, визначення ключових слів, стисле переказування, осмислення змісту прочитаного тексту, апелювання до власних знань, позицій чи поглядів в оцінюванні тексту, зіставлення змісту прочитаного з власними ціннісними орієнтаціями, редагування тексту тощо.

Компетентний мовець має знати правила застосування мовленнєвих формул, за допомогою яких він може познайомитися і подружитися, запросити, попросити вибачення, привітати когось або висловити співчуття, з'ясувати, уточнити або спростувати певну інформацію тощо. Для цього введено до програми розділ «Жанри мовлення», що передбачає ознайомлення здобувачів освіти з відомостями про мовленнєві жанри – взірці мовної поведінки в різноманітних ситуаціях спілкування. Актуальними в сучасних соціокультурних умовах є низка жанрів, зокрема згода, відмова, комплімент, лестощі, похвала; прохання, умовляння, благання, пропозиція; запрошення; вибачення; подяка; привітання, смс-повідомлення тощо, з правилами побудови яких учні й учениці ознайомлюються в 5 класі. У 6 класі запропоновано вивчення таких жанрів: словникова стаття, електронний лист, оголошення, есе, порада, утішання, відповідь на уроці та ін. Комунікативна значущість, відповідність віковим особливостям учнів і стали критеріями добору жанрів.

Системність в ознайомленні учнів із мовленнєвими жанрами забезпечує насамперед їхнє місце в освітньому

процесі: водночас на спеціально відведених для конкретного жанру уроках і на уроках вивчення (закріплення, повторення, узагальнення тощо) мовної теорії.

Оскільки в Державному стандарті базової середньої освіти акцентовано на важливості розвитку комунікативних умінь учнів, здобуванні досвіду застосування їх у мовленнєвій практиці, до програми включено розділ «Спілкування», спрямований на ознайомлення учнів з видами спілкування, правилами безпеки віртуального спілкування, ознаками гармонійного спілкування та іншими відомостями, що забезпечує продуктивну взаємодію й ефективну комунікацію.

Зміни в змістовому компоненті спричинено намірами надати знанням функційності, а процесу їх засвоєння – умотивованості, установити зв'язки між результатом (продуктом) учіння і тим, заради чого учіння має сенс.

4. Формування ключових компетентностей учнів на уроках української мови

До ключових компетентностей у Державному стандарті базової середньої освіти уналежнено такі:

- 1) вільне володіння державною мовою;
- 2) здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, що передбачає вміння;
- 3) математична компетентність;
- 4) компетентності в галузі природничих наук, техніки й технологій;
- 5) інноваційність;
- 6) екологічна компетентність;
- 7) інформаційно-комунікаційна компетентність;
- 8) навчання впродовж життя;
- 9) громадянські та соціальні компетентності;
- 10) культурна компетентність;
- 11) підприємливість і фінансова грамотність.

Важливо зосередити зусилля вчителів на формуванні в учнів загальнопредметних умінь (працювати з інформацією, аналізувати, синтезувати, порівнювати, узагальнювати, висловлювати припущення і робити висновки, розв'язувати проблеми, працювати в команді, ухвалювати рішення, ефективно спілкуватися, генерувати нові ідеї тощо), розвиткові критичного мислення й емоційного інтелекту.

Вагоме значення для формування компетентності «Навчання впродовж життя» мають оргдіяльнісні вміння. Тому вивчення кожної теми рекомендуємо починати з цілевизна-

чення, що сприяє становленню цілеспрямованості, активізації внутрішніх мотиваційних резервів, умотивованості рефлексії, оскільки між цілевизначенням і рефлексією є логічний зв'язок, що забезпечує здатність учнів/учениць займати зовнішню позицію стосовно свого «Я», критично оцінити себе, свою діяльність, виявити невикористані резерви, окреслити шляхи подальшого самовдосконалення. З огляду на це доцільно пропонувати завдання й запитання, які учні зможуть застосовувати як орієнтири в пошуках шляхів розв'язання повсякденних життєвих проблем. Великого значення надаємо системній роботі з привернення уваги й усвідомлення важливих життєвих проблем, спільному пошукові альтернативних думок і способів розв'язання їх, обговоренню пропозицій.

Актуальними є завдання, що забезпечують формування в учнів умінь працювати з різноманітними лексикографічними джерелами. Привертаємо увагу до іншої важливої проблеми – уміння працювати в команді, групі, парі та методів, що сприяють цьому.

На формування математичної компетентності учнів спрямоване використання запропонованих і складання алгоритмів, що допомагає зрозуміти логіку побудови мовного правила, адже уможливило виокремлення в межах складного завдання кількох дрібніших підзавдань і спрямовує учнів на послідовне виконання дій для досягнення результату. Застосування алгоритмів дає змогу учням швидше виконати завдання.

У процесі навчання необхідно заохочувати й підтримувати самостійність мислення, що дає змогу учням/учени-

цям розмежовувати власну й чужу позицію, порівнювати й оцінювати їх, формувати систему ставлень. Тому значна частина вправ виходить за межі предметного матеріалу, має не тільки навчальну, а й життєву цінність, як-от: *пригадайте й назвіть життєві ситуації, у яких важливі вміння тлумачити значення слова; прочитайте текст. Чому виникло непорозуміння між дідусем та онуком? Продовжте діалог, допоможіть співрозмовникам порозумітися. Зробіть висновки з цієї ситуації. Розкажіть, звідки в дорослих беруться гроші. Пригадайте, де і коли ми використовуємо гроші. На вашу думку, чи потрібно заощаджувати гроші? Чому? Як саме? Розкажіть, що можна купити за гроші, а що ні та ін.*

Методика формування ключових компетентностей учнів базується передовсім на специфічних особливостей становлення особистості на кожному віковому етапі.

5. Урок у компетентнісній парадигмі сучасного освітнього процесу

Реалізація компетентнісного підходу в сучасний освітній процес зумовлює перегляд усіх його складників. Останнім часом змінюються вимоги до суб'єктів освітнього процесу, зазнає трансформацій зміст навчання шкільних предметів, оскільки знання стають не самоціллю, а ефективним інструментом саморозвитку й самовдосконалення особистості. Це спричинило розроблення нових державних освітніх стандартів, які закладають орієнтири для відбору релевантного змісту навчання та об'єктивного вимірювання результатів. Природньо, що в таких умовах зростають вимоги до уроку, зазнають змін його мета, структура, змістове наповнення.

Ще 2012 року Т. Смагіна привернула увагу до основ конструювання компетентнісно орієнтованого уроку. Нам імпонує думка авторки, що «Сучасний компетентнісний урок яскраво характеризується тим, що вирішує проблему мотивації навчальної діяльності школярів. На такому уроці створюється модель «навчання із захопленням». Це насамперед урок, на якому вчитель уміло використовує всі можливості для розвитку особистості учня, її активного розумового зростання, глибокого і осмисленого засвоєння знань, для формування компетентної особистості» [17]. Цікавою є пропозиція авторки виокремити в структурі уроку шість динамічних полів, до яких зараховано такі: цілепокладання, мотиваційне, змістове, технологічне, емоційне, технологічне, рефлексивне. Визначаючи правомірність наукової позиції дослідниці, водночас

зазначимо, що відповідно до норм сучасної української літературної мови потребують уточнення назви цих полів, зокрема доцільно вживати – «цілевизначення» і «рефлексійне».

У контексті компетентнісного підходу структуру уроку в початковій школі розглядає Т. Котик. Дослідниця стверджує, що «мета й завдання за своєю сутністю є парадигмою обґрунтування змісту навчання. Зважаючи на такі методологічні орієнтири для цілевизначення, кожний структурний компонент уроку має бути цілеорієнтованим і передбачати діяльність учителя й відповідну діяльність учня, що складається із формування, закріплення, удосконалення певних способів діяльності, засвоєння яких має життєво важливе значення» для учня [11, с. 25-26]. Привертання уваги на цілевизначення вважаємо виправданим, оскільки теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено в працях І. Кучеренко, В. Скакуна, В. Шарко та ін., що саме цілевизначення сприяє підвищенню ефективності уроку.

Поділяємо думку О. Коберника, згідно з якою урок – «це середовище суб'єкт-суб'єктної та полісуб'єктної взаємодії, в основі якої співпраця, співтворчість учителя з учнями, набуття ними не лише пізнавального, а й соціального досвіду. А це передбачає зміни у визначенні цілей уроку, у його структурі, в організації навчальної взаємодії учнів на уроці, доборі методів, прийомів, засобів навчання» [10, с. 60].

Важливим внеском у розвиток теорії і методики навчання української мови стали праці І. Кучеренко, у яких розроблено типологічну систематизацію сучасного уроку укра-

їнської мови в основній школі, методично обґрунтовано сутність цілевизначення і проектування уроку, запропоновано сучасні технології уроку української мови. Окремо варто наголосити на визначених компонентах проблемної технології сучасного уроку української мови, яка відрізняється від традиційної методики навчання тим, що сприймає учня як активного суб'єкта процесу навчання і ставить його в такі педагогічні умови, за яких він «вимушений» активно мислити і мобілізувати власний інтелектуальний потенціал для досягнення наперед визначених цілей вирішити проблему, сформулювати теоретичний висновок, розвинути вміння і навички, виробити персональний досвід. Дослідниця доходить висновку, що структура уроку – це чіткий послідовний, продуманий, спроектований і складений учителем план проведення навчального заняття, спрямований на досягнення комплексної мети уроку, цільових завдань у процесі навчально-комунікативної суб'єкт-суб'єктної взаємодії на уроці [12].

Попри значну кількість праць, присвячених організації компетентнісно орієнтованого уроку, констатуємо, що автори здебільшого акцентують на особливостях формування предметної компетентності на уроці; на периферії дослідницьких інтересів залишилася проблема формування ключових компетентностей учнів, необхідність чого задекларовано в державних документах, проте не прописано чіткого алгоритму їх формування. До того ж немає узгодженості в діях учителів-предметників із формування ключових компетентностей учнів. У цьому контексті постає логічне запитання: як

домогтися формування всіх ключових компетентностей учнів; як знайти баланс між формуванням усіх ключових компетентностей, щоб уникнути перевантаження матеріалом, спрямованим на формування певної ключової компетентності, і не залишити поза увагою інші не менш важливі аспекти.

Опрацювання спеціальної літератури (Н. Бібік, Н. Голуб, О. Пометун, Дж. Равен, О. Савченко, С. Сисоєва та ін.) засвідчує, що реалізація компетентнісного підходу має системоутворювальну функцію, оскільки зумовлює відбір змісту, методів, прийомів, засобів навчання, а відтак і кінцевий результат, який традиційно визначають чинні програми з предмета. Узагальнено кінцевий результат можна визначити як формування в учнів предметних та ключових компетентностей.

Аналіз і синтез літератури з проблеми реалізації компетентнісного підходу (Н. Бібік, Н. Голуб, М. Ніщенко та ін.) дають підстави для твердження, що дослідники в структурі компетентності орієнтують на такі складники: ціннісно-мотиваційний, що забезпечує усвідомлене прийняття особистістю сукупності ціннісних орієнтирів, що впливає на її поведінку й діяльність, виражені в спрямуванні інтересів та потреб; когнітивний, що являє собою «інтегральну якість особистості, що забезпечує її прагнення й готовність реалізувати свій потенціал (знання технології навчальної діяльності, вміння застосовувати ці знання на практиці, наявність досвіду самостійної навчальної діяльності) за успішного розв'язання проблемних завдань у процесі навчальної й інших видів діяльності» [13]; емоційний, зміст якого включає альтру-

їстичні емоції, гуманістичне ставлення до світу, емпатію як здатність емоційно відгукуватися на стан іншої людини; поведінковий, сутність якого визначають такі особистісні характеристики, як ініціативність, активність, самостійність, комунікабельність, щирість, доброзичливість тощо [Там само, с. 8].

Реалізація компетентнісного підходу в освітньому процесі зумовлює докорінні зміни в змісті й структурі уроку, що має максимально враховувати інтереси учнів, спрямовувати їх на практичне засвоєння здобутих знань і в навчальних, і в життєвих ситуаціях, сприяти формуванню позитивного й ціннісного ставлення до навчання.

Учитель-предметник формує в учнів певну предметну та ключові компетентності. Розробники стратегічного документа «Нова українська школа» до переліку ключових відносять такі компетентності: спілкування державною (рідною) мовою, спілкування іноземними мовами, математична компетентність, основні компетентності в природничих науках і технологіях, інформаційно-цифрова компетентність, уміння вчитися упродовж життя, ініціативність і підприємливість, соціальна та громадянська компетентності, обізнаність та самовираження у сфері культури, екологічна грамотність і здорове життя [14].

Поділяємо позицію Н. Голуб про те, що «не варто вигадувати варіантів назв предметних компетентностей, за назвою предмета їх логічно найменувати «предметна компетентність з української мови», «предметна компетентність із біології» та ін. [1, с. 3]. Кожен учитель-предметник формує окрему предметну компетентність, стосовно ключових дозволи-

мо собі припущення, що тільки спільними зусиллями вчителів-предметників можна домогтися системного формування їх в учнів. Водночас розуміємо, що важко уявити ситуацію, в якій учителі-предметники домовилися б про те, хто і як це буде робити. Логічним є пошук «точок дотику» шкільних предметів у формуванні ключових компетентностей. Такими вважаємо зміщення акцентів зі знанневого компонента, що традиційно домінував у шкільній практиці багато років, на суб'єктний досвід розв'язання учнями життєвих ситуацій, виконання ними різних соціальних ролей (однокласника, учня, сина, дочки, сусіда, пасажира, клієнта, кандидата в депутати, лікаря, учителя та ін.); опанування сучасних інформаційно-комунікаційних технологій; розширення досвіду міжособистісної взаємодії; аналіз та оцінювання вчинків інших та власних; виконання учнями міжпредметних проєктів.

Якщо прикметної ознакою традиційної (ЗУНівської) педагогіки є аналітичність, оскільки передбачає виокремлення в освітньому процесі теоретичного й практичного аспектів, то компетентнісний підхід, не відкидаючи доцільність аналітичного розподілу освітнього процесу, утверджує синтез теорії й практики на уроці, залучаючи учнів до діяльності. Важливою ознакою реалізації освітнього процесу на компетентнісних засадах є застосування міжпредметних зв'язків, що позитивно впливає на розвиток творчого мислення учнів, сприяє систематизації, активізації їхньої навчально-пізнавальної діяльності, формуванню метапредметних умінь, розвитку в них уваги, пам'яті, інтелектуальних здібностей.

У таких умовах урок стає потужним інструментом формування предметної і ключових компетентностей учнів. Докорінно змінюється роль учителя, який є не лише наставником, інформатором, а й консультантом, координатором. Це зумовлює і зміну його завдання – допомогти учням, узгодити їхні дії, спрямовуючи освітній процес на досягнення мети. Тож педагог скоординує навчально-пізнавальну діяльність учнів, не подаючи готовий матеріал, а моделюючи навчальні ситуації, що стають імпульсом до самостійного засвоєння ними навчальної інформації, зіставлення її з уже відомою їм інформацією, формулювання висновків. Відтак завдання вчителя полягає в тому, щоб навчити школярів здобувати знання самостійно, структурувати їх, застосовувати в навчальних і життєвих ситуаціях, здійснювати самоконтроль, рефлексію, а також самостійно шукати причини своїх невдач і планувати шляхи їх подолання. Це зумовлює переформатування класичного уроку, уведення таких обов'язкових структурних складників його, як цілевизначення й рефлексія.

І. Кучеренко називає цілевизначення основою проектування сучасного уроку. В умовах реалізації компетентнісного підходу перед учителем стоїть завдання планувати урок так, щоб забезпечити оволодіння учнями низкою метапредметних умінь: визначати мету навчання предмета загалом і цілі кожного уроку зокрема; співвідносити власні дії з тими результатами, що заплановані. Учитель має підвести здобувачів освіти до усвідомлення мети й завдань; учні, визначивши межі своїх знань, повинні побачити, яких знань їм бракує для

розв'язання тієї чи тієї навчальної або життєвої ситуації [12, с. 210].

Мета уроку – це його результати, досягнення яких заплановано за допомогою психодидактичних та методичних прийомів, кожен урок має бути конкретних кроком на шляху формування предметної і ключових компетентностей учнів. Цілевизначення – процес, що передбачає визначення цілей усіх суб'єктів освітнього процесу, їх узгодження, а в разі потреби й трансформування цілей учителя в цілі учня, адже узгодження цілей якраз і полягає в тому, що вчитель може навчальні цілі трансформувати в цілі діяльності учнів. «Поурочне цілевизначення одночасно вчителя й учнів сприяє формуванню цілеспрямованості, активізації внутрішніх мотиваційних резервів, умотивованості рефлексії, оскільки між цілевизначенням і рефлексією є логічний зв'язок, що формує в учнів здатність зайняти зовнішню позицію стосовно свого «Я», критично оцінити себе, свою діяльність і виявити невикористані резерви», – доводять науковці [3, с. 27].

Удосконалення цілевизначення й планування освітнього процесу визначено необхідністю прогнозування основних умов, етапів досягнення навчальної мети, оскільки вчителів важко передбачити, коли в того чи того учня буде сформований певний складник предметної або ключової компетентності.

У педагогічній практиці доведено ефективність SMART-технології цілевизначення, що передбачає узагальнення інформації, визначення термінів досягнення результатів, ресурсів, що будуть задіяні в процесі досягнення цілей, а також

об'єктивне оцінювання результатів суб'єктів освітнього процесу. Сутність технології полягає у відповідності мети п'яти критеріям: S (specific) – конкретність, M (measurable) – можливість вимірювати, A (achievable) – можливість досягнення мети, R (relevant) – актуальність, T (time bound) – обмеженість у часі.

У структурі уроку ваги набувають мотиваційний, стимулювальний і рефлексійний складники, від яких значною мірою залежить процес засвоєння й творчого переосмислення матеріалу. Рефлексія сприяє розвитку таких якостей учня, як самостійність, активність, відповідальність, наполягливість, формуванню вмінь самоаналізу й водночас стимулює до самовдосконалення, сприяє розвитку вимогливості і самокритичності, навчає формулювати цілі, бачити труднощі, проблеми й шляхи їх розв'язання, прогнозувати результати, висловлювати свої почуття, переживання, усвідомлювати причини їх.

Сьогодні зазнає змін і класична триєдина мета уроку, яка набуває інших атрибутивних ознак. У контексті проведення компетентнісного уроку видається доцільним виокремити змістову мету, адже, плануючи урок, учитель передбачає, який зміст засвоює здобувач освіти, як навчити його бачити місце нових знань у загальній структурі предмета й у подальшому навчанні, установлювати зв'язок із засвоєним раніше, а також суб'єктивним досвідом учнів. Діяльнісну мету формулюємо з огляду на те, що кожен урок спрямований на засвоєння здобувачами освіти алгоритму універсальних навчальних дій – особистісних, комунікативних, пізнавальних, регулятивних –

і тільки вчитель може визначити, які з них будуть домінувати на кожному конкретному уроці [7].

З огляду на зазначене учителі-предметники мають передбачити досягнення учнями на уроці таких результатів: особистісних (формування стійкої мотивації до навчання, усвідомлення важливості навчального предмета для свого становлення тощо), предметних (засвоєння певних відомостей відповідно до програми) та метапредметних (готовність і здатність до інформаційно-пізнавальної діяльності, уміння продуктивно взаємодіяти в процесі спільної діяльності суб'єктів освітнього процесу тощо).

Важливим складником уроку є конкретні ситуації як моделі системи взаємовідносин. Прикметними ознаками ситуацій стають евристичність, високий рівень новизни, змістовність проблемність, комунікативність, здатність викликати інтерес у сучасних учнів. На нашу думку, критерієм для відбору таких ситуацій можуть бути духовні та психологічні потреби й відповідні їм здібності особистості, що повинні бути актуалізовані, реалізовані й розвинуті в навчанні.

Урахування вчителем психологічних здобутків забезпечує підґрунтя для ефективного формування предметної та ключових компетентностей учнів.

У цьому контексті урок має спрямувати освітній процес на актуалізацію, розвиток і задоволення психологічних потреб особистості, на системний розвиток різних видів її інтелекту або інтелектуальних здібностей (академічні, практичні, креативні, емоційні, соціальні), на актуалізацію системи її

особистісних емоційно-ціннісних ставлень (пізнавального, практичного, творчо-пошукового, етичного, естетичного, міжособистісного) в навчанні. Виконання таких завдань сприяє усвідомленню учнями мети навчання (пошук актуальної інформації, необхідної для розв'язання навчальних і життєвих проблем), його користі (здобуття нових знань, що потрібно для успішного виконання певної соціальної ролі або для розв'язання завдання), активізації інтересу до предмета, чому значною мірою допомагає застосування мультимодальних засобів навчання. До того ж систематичне застосування навчальних ситуацій збільшує питому вагу самостійності учнів, їхньої креативності, ініціативності. З огляду на це вчитель має вміти створювати навчальні ситуації як особливі складники навчальної діяльності учнів, трансформувати навчальні завдання в ситуації. Важливо підтримувати ініціативу здобувачів освіти.

Як свідчать спостереження, структура уроку в компетентнісній парадигмі відзначається динамічністю. Плануючи такий урок, учитель передбачає застосування низки різномунітних операцій, методично правильно об'єднаних задля формування в учнів предметної і ключових компетентностей.

Отже, у компетентнісній парадигмі сучасного освітнього процесу урок стає інструментом досягнення особистісних, предметних і метапредметних результатів на основі опанування універсальних способів діяльності.

6. Технологічні аспекти навчання української мови в Новій українській школі

Відомо, що результати традиційного навчання успішно забезпечували методи, які відображали суб'єкт-об'єктні стосунки між учителем та учнями, здебільшого репродуктивний характер навчання, абстрактність змісту освіти, показником засвоєння якого слугували міцні знання, які після закінчення школи почасти залишалися не затребуваними. У нинішніх соціальних умовах вектор освітнього процесу докорінно змінився: навчання стає все більше орієнтованим на практику. Відомий афоризм «Ми не для школи, а для життя навчаємось» чітко відображає основні положення компетентнісного підходу. Зрозуміло, що для формування компетентних мовців (а саме так визначено мету навчання української мови в закладах загальної середньої освіти) необхідні інші методи, технології, ключовими елементами яких є методи.

В умовах компетентнісної освітньої парадигми метод навчання може бути і шляхом, і способом засвоєння учнями змісту навчання, важливого для їхнього розвитку соціального, комунікативного досвіду, формування в здобувачів освіти ставлень і цінностей, тобто інструментом формування компетентностей. Загальновідомо, що методи навчання спрямовані не тільки на передачу та засвоєння знань, формування вмій і навичок, а мають набагато ширший потенціал. Це зумовлює збільшення кількості специфічних прийомів, що відповідають сучасним вимогам до результатів навчання, визначених Державним стандартом базової середньої освіти, зокрема висуне-

ння гіпотез, пошук інформації, аналіз тексту, трансформування текстової інформації в таблицю, схему, колаж, хмару слів, карту пам'яті, добір аргументів, розрізнення фактів і суджень, тлумачення лексичного значення слова в різний спосіб, редагування, обговорення проблеми, написання висновків на основі почутого тощо. Означені прийоми стають складниками традиційних методів навчання української мови. Логічно в процесі спостереження за мовою спонукати учнів до висунення припущень, під час роботи з джерелом інформації (так доцільно називати традиційний метод роботи з підручником) – до трансформування поданої там інформації в інший формат, до створення карти пам'яті чи колажу, формулювання уточнювальних запитань за змістом прочитаного; у процесі виконання вправ, побудованих на текстовому матеріалі, до обговорення проблеми, порушеної в тексті, пошуку шляхів її розв'язання тощо.

У контексті компетентнісного підходу методи навчання зазнають певних змін, оскільки до їх складу залучають нові прийоми задля розширення потенційних можливостей методів, урахування психологічних особливостей здобувачів освіти й особливостей перебігу освітнього процесу. Отож традиційні методи трансформуються, відбувається психологізація освітнього процесу, тобто доповнення методів навчання української мови психологічними прийомами для створення позитивного емоційного тла уроку, ситуації успіху, забезпечення психологічної підтримки учнів, формування в них стійкої мотивації до засвоєння української мови, інтересу до предмета, розвитку особистісних якостей, адже кожен метод

навчання має виконувати не тільки навчальну, розвивальну та виховну функції, а й мотиваційну, рефлексійну, корекційну. Сьогодні все частіше на уроках української мови в складі різноманітних методів педагога використовують різноманітні психологічні прийоми (аналіз ситуацій морального вибору, обговорення конфліктів, тренування емпатії, саморозуміння, творчі, ігрові тощо).

Прикметною ознакою сучасного уроку української мови є широке й різноманітне використання текстового матеріалу – основного засобу навчання, що має значний дидактичний потенціал. Зміст текстів спрямовуємо на формування патріотизму, ціннісного ставлення до української мови, народу – носія мови, рідного краю, людських чеснот, утвердження моралі, розвитку емоційного світу учнів, естетичних смаків тощо. Фрагменти текстів, що застосовують як матеріал для вправ, спонукають учнів успішно взаємодіяти у процесі розв'язання типових для їхнього віку життєвих проблем, аналізувати різні ситуації, висловлювати власне ставлення до явищ, подій або вчинків, визначати й характеризувати учасників спілкування; висловлювати свої почуття і враження від почутого й прочитаного; засвоювати морально-етичні й психологічні принципи взаємодії; виявляти емпатію тощо. Вправи і завдання, розроблені на текстовому матеріалі, мають передбачати також формування в учнів умінь оволодіння різними техніками і прийомами читання. Це сприяє ефективній роботі з інформацією, критичному оцінюванню й інтерпретуванню її, розумінню тексту й під-

тексту, створенню якісних власних текстів різної жанрово-стильової належності, визначенню достовірності інформації, основної думки тексту, порушеної в ньому проблеми, переведенню тексту в інший формат (карту пам'яті, таблицю, схемі, малюнок, колаж тощо).

Психологи довели, що вагомим чинником збудження пізнавального інтересу є його емоційне забарвлення. Для сучасних учнів особливо значущими є тексти, що викликають світлі почуття, позитивні емоції, спонукають жити в гармонії з довкіллям, допомагають сформувати оптимістичне світосприймання, відчуття естетики мови. Тому необхідно врахувати це в процесі добору текстів.

Об'єктивна потреба в застосуванні нового педагогічного досвіду (дистанційного навчання) зумовила розроблення вправ для набуття в учнів навичок самостійного й командного виконання навчальних вправ, а також завдань для точного й підсумкового контролю освітніх результатів.

Оскільки дистанційне навчання можна здійснювати в синхронному і асинхронному режимах, то, відповідно, зміст і особливості вправ, методичне забезпечення їх виконання урахуватиме специфіку співпраці учня і вчителя в умовах цих двох режимів.

Синхронний режим (коли всі учасники освітнього процесу одночасно перебувають у вебсередовищі) передбачає співпрацю вчителя й учнів у реальному часі. Це може бути відео-, аудіозв'язок, спілкування в чаті. Перевагою синхронності є одночасність, зворотність, миттєве залучення учасни-

ків у визначений час. Зворотний зв'язок має бути постійним і своєчасним. Ефективним вважаємо застосування інтерактивних вправ, розташованих на різноманітних електронних ресурсах, наприклад, LearningApps.org, що спонукає учнів до повторення, узагальнення і систематизації знань, формування в них стійких умінь і навичок. До того ж це сприяє швидкій перевірці правильності виконання вправ і завдань та спонукає здобувачів освіти до рефлексії.

Прикметною ознакою сучасного освітнього процесу є змішане навчання, що зумовлює використання традиційних і новітніх методик, які в результаті їх поєднання допомагають реалізувати поставлені завдання. Змішане навчання передбачає зміщення акцентів із пасивного засвоєння знань до самостійного здобування їх, що сприяє розвитку самоосвітніх умінь учнів. Необмежений доступ до інформації, зокрема навчальної, розміщеної на різноманітних електронних носіях, уможливорює формування в здобувачів освіти вміння працювати з інформацією.

У таких умовах відбувається зміна видів діяльності суб'єктів освітнього процесу: можна не просто прослухати новий матеріал у дистанційному режимі, а й обговорити його. Це формує в учнів уміння працювати в команді, комунікабельність, активність, сприяє розвитку аналітичного й критичного мислення.

У Новій українській школі змінено роль учителя: з ретранслятора навчальної інформації на порадника, консультанта, що передбачає інші його функції в освітньому процесі.

Гуманістичне спрямування освіти означає, що навчання української мови має змінити мовця, допомогти йому стати іншою, кращою людиною. Як зазначав Анней Луцій Сенека, спочатку вчимося гарної моралі, а потім – мудрості, яка без гарної моралі засвоюється погано. Пам'ятаємо: читання, письмо, говоріння мають сенс лише тоді, коли вони роблять наших учнів людянішими. Допомагаючи їм у цьому, ми реалізуємо велику місію освіти – оздоровити наше суспільство і змінити світ на краще.

Література

1. Голуб Н. До проблеми предметної компетентності з української мови в закладах загальної середньої освіти. *Українська мова і література в школі*. 2015. №1 (136). С. 2–5.
2. Голуб Н.Б., Горошкіна О.М. Українська мова: підручник для 6 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Освіта, 2023. 256 с.
3. Голуб Н.Б., Горошкіна О.М. Концепція навчання української мови учнів старшої школи / за заг. ред. д-ра пед. наук Н.Б. Голуб. Київ: Пед. думка, 2019. 77 с.
4. Голуб Н.Б., Горошкіна О.М. Українська мова. 5-6 класи: модельна навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Київ, 2021. 53 с. URL: <https://cutt.ly/eQ7kmxу>.
5. Голуб Н.Б., Горошкіна О.М. Українська мова: підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2022. 256 с.
6. Городенська К.Г. Українське слово у вимірах сьогодення. Київ: КММ, 2019. 124 с.
7. Горошкіна О.М. Оновлення змісту методичної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури до реалізації компетентнісного підходу. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2019. №4 (67). С. 67–71.
8. Горошкіна О.М., Бондаренко Н.В., Попова Л.О. Методика компетентнісно орієнтованого навчання української мови учнів ліцею на рівні стандарту: метод. посібник. Київ: КОНВІ ПРИНТ, 2020. 128 с.
9. Державний стандарт базової середньої освіти: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898. URL: <http://surl.li/udqdj>

10. Коберник О.М. Урок трудового навчання: компетентнісно орієнтовані цілі та структура. *Наукові записки Національного педагогічного університету імені М.П Драгоманова. Серія: Педагогічні та історичні науки*. Київ: Видво НПУ імені М.П.Драгоманова, 2015. Вип. СХХV (125). С. 58–71.
11. Котик Т. Композиція сучасного уроку за умов компетентнісного підходу до навчання у школі. *Обрії*. 2017. №1 (44). С. 24–26.
12. Кучеренко І.А. Цілевизначення як основа проектування сучасного уроку української мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна*. 2013. Вип. 40. С. 209–213.
13. Ніщенко М.Е. Формування соціокультурної компетентності учнів основної школи на матеріалах синтаксису простого речення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед наук: 13.00.02 / Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2019. 22 с.
14. Нова українська школа: Концептуальні засади реформування середньої школи / МОН України. Київ, 2016. 40 с.
15. Попович А.С. Практикум з методики навчання української мови в 5-9 класах закладів загальної середньої освіти: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2022. 220 с.
16. Словник-довідник з української лінгводидактики / за ред. М. Пентилюк. Київ: Ленвіт, 2015. 360 с.
17. Смагіна Т.М. Теоретичні та практичні основи конструювання компетентнісного уроку. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2012. Вип. 61. С. 128-131.

**Цикл щорічних лекцій пам'яті Івана Огієнка
започатковано в 2015 році
Серія: Мовознавство та лінгводидактика**

Випуск I. «Лінгвокультурний код як спосіб пізнання світу і мови: відкрита лекція»¹. Лекцію прочитано 19 жовтня 2015 р.

Випуск II. «“Дух” літери, або буква – першоелемент лінгвокультури». 9 листопада 2020 року лекцію прочитала Тетяна Космеда, доктор філологічних наук, професор, професор титулярний, завідувач кафедри україністики Університету імені Адама Міцкевича в Познані (Польща)².

Випуск III. «Український політичний дискурс: лексико-граматичні особливості й тенденції експресивізації мовлення». 4 листопада 2021 року лекцію прочитала Наталія Кондратенко, доктор філологічних наук, професор, декан філологічного факультету Одеського національного університету імені І.І. Мечникова³.

Випуск IV. «Займенник у системі координат української мови». 10 листопада 2022 року лекцію прочитала Світлана Шабат-Савка, доктор філологічних наук, професор, завідувач кафедри сучасної української мови Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича⁴.

---

¹ Лінгвокультурний код як спосіб пізнання світу і мови: відкрита лекція. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня “Рута”», 2015. 72 с.

² Космеда Т. «Дух» літери, або буква — першоелемент лінгвокультури: відкрита лекція. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня “Рута”», 2020. 84 с.

³ Кондратенко Н. Український політичний дискурс: лексико-граматичні особливості й тенденції експресивізації мовлення: відкрита лекція. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня “Рута”», 2021. 48 с.

⁴ Шабат-Савка С. Займенник у системі координат української мови: відкрита лекція. ТОВ «Друкарня “Рута”», 2022. 56 с.

Навчальне видання

Олена Горошкіна

**НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
В НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ:
ЗМІСТ І ТЕХНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ**

Випуск V

Серія: Мовознавство та лінгводидактика

Загальна редакція ректора Кам'янець-Подільського
національного університету імені Івана Огієнка
професора **Копилова Сергія**

Автор ідеї прилюдних лекцій – доктор філологічних
наук, професор **Рарицький Олег**

Підписано до друку 01.08.2024 р.

Формат 70x100/32.

Папір офсетний. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 1,63.

Наклад 100 прим. Зам. 512.

Віддруковано ТОВ «Друкарня «Рута»
(свід. Серія ДК №4060 від 29.04.2011 р.)
м. Кам'янець-Подільський, вул. Руслана Коношенка, 1
тел. 0 98 627 00 79, drukruta@ukr.net